

NASHR ETILGAN MAQOLALAR IJODIY POTENSIAL
KO'RSATKICHI SIFATIDA

Bahriyeva Nafisa Nurullayevna

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Urgut filiali

Pedagogika va Jismoniy madaniyat kafedrası o'qituvchi stajyori

E-mail: nafisabahriyeva@gmail.com

Annotatsiya: Faqat maqola soni ortidan quvish eng yomon oqibatlarga olib kelishi mumkin. Maqoloda Ijodiy qobiliyatlarni baholashda turli-tuman empirik metodlardan ham foydalanilishini ko'rib chiqamiz.

Tayanch so'z va tushunchalar: Ijod, faoliyat, tafakkur, maqola, sitata,

Ijodiy qobiliyati bir xil xodimlarni tanlash uchun uning maqolalari soni va bu ilmiy ishlardan boshqa tadqiqotchilar qancha havola keltirganlari (havola berish indeksi) kabi kriteriyalardan foydalanadilar. «Havola berish indeksi» maqolaning foydaliligini, kuchini aniqlashtirib beradi. Matematik E. Galua juda yosh vaqtida duelda halok bo'ladi. Undan qolgan birgina qo'lyozma vafotidan keyin chop qilinadi. Undan keltirilgan iqtiboslar esa yuz mingdan ko'p. Fiziolog va anatom Bisha 28 yoshida vafot etib, kam sonli maqolalar qoldiradi, lekin 200 yil o'tsa ham uning asarlaridan sitata keltirishmoqda.

Sitalarni sanash usuli ham to'liq ishonchli emas. Avval havola berish motivini aniqlash kerak.

Sitata keltirishning birinchi turi – o'zining soha bo'yicha axborotga egaligi haqida tasavvur berish uchun berilgan mavzuda ishlaganlarning hammasini sanab o'tish. Sitata keltirishning yana bir motivi – eng obro'li olimning ishlaridan eng ko'p havola berish va h.k. Bu sitatalar kimningdir bu mavzuda ish olib borganligini eslatish, xolos. U sitata keltirilgan maqola haqida keng tahlil bersa ham 1 ballga baholanadi.

Sitata keltirishning ikkinchi turi – kimningdir aniq ilmiy natijasidan (formula, hisoblash usuli, diagnostika yoki davolash uslubi) foydalanish. Bunday ilmiy ishga havolaga (ssilka) 10 ball beriladi.

Sitata keltirishning uchinchi turi – taklif etilgan g'oyani takomillashtirish va ishlab chiqish. Bunday havola uchun muallifga 100 ball berish mumkin.

Ballar yig'indisidan tashqari maqolaga ilmiy qiziqish inobatga olinadi. Masalan: ilmiy ishlar – 10 ta, ularga berilgan havola (o'z maqolasiga havola hisobga olinmaydi) 34 ta: 32 tasi 1-turdagi havolalar, 2 tasi 2-turdagi, 3-turdagi havolalar yo'q. $32+(2 \times 10)=52$. Bu yig'indini maqola soniga bo'lamiz va koeffisientini topamiz – 5,2.

Faqat maqola soni ortidan quvish eng yomon oqibatlarga olib kelishi mumkin. Ijodiy qobiliyatlarni baholashda turli-tuman empirik metodlardan ham foydalaniladi.

[26]

Sinflarga javoblarni ajratish orqali moslashuvchanlikni aniqlash ham muammo keltiradi. Sinflarning soni va xususiyatlari eksperimentar tomonidan

Ijodiy qobiliyatlarni o'rganish va sinovdan o'tkazish odatiy holatlarda amalga oshirilishi tavsiya qilinadi, bu erda mavzu mavzu bo'yicha qo'shimcha ma'lumotlarga ega bo'lishi mumkin.

Ijodkorlik darajasini sinab ko'rish natijalari asosan diagnostika jarayonining shartlariga bog'liq. Shunday qilib, V. N. Drujinina (T. V. Galkina, L. G. Husnutdinova) xodimlarining tadqiqotlarida eksperimentatorni original javoblarga erishish uchun o'rnatishning roli ko'rsatilgan: bunday Sozlama berilganda, ijodkorlik kuchayadi va kamroq ijodiy, vaqt chegarasi bo'lmagan individual test sinov vaqtini cheklash bilan guruh sinovlaridan ko'ra ko'proq ijodkorlikni ko'rsatadi.

Ko'p hollarda ijodkorlik tashxis mavjud usullari, qoida tariqasida, odamlar ijodiy imkoniyatlarini yetarli to'liq rasm taqdim qilish uchun ruxsat yo'q qat'iy tartibga test tartib (og'zaki va og'zaki bo'lmagan ijod sinovlari), taklif G.V. Ozhiganova o'rganish, ijodiy xulq bir namunasi taqdim hayot tabiiy vaziyatda Real ijodiy yutuqlarni qayd qaratilgan aniqlash va yoshlar ijodini rivojlantirish uchun yangi yondashuvni taqdim etadi. Ushbu yondashuv doirasida boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda ijodkorlikni aniqlash va rivojlantirishga qaratilgan uzoq muddatli diagnostika va ijodkorlikni shakllantirish usuli ishlab chiqildi. Shu bilan birga, ijodkorlik ijodiy motivatsiya, ijodiy tasavvur va ijodiy xatti-harakatlarda namoyon bo'lgan shakl hissi kabi xususiyatlarni o'z ichiga olgan umumiy ijodiy qobiliyat sifatida tushuniladi.

Ijodiy xatti-harakatlar ijodiy mahsulotni yaratishga yo'naltirilgan faoliyatdir.

Shubhasiz, ijodkorlik darajasi ishlatilgan testga bog'liq bo'lishi mumkin. Shunday qilib, S.A. Kornilov (2008) ishida ijodkorlik ikki vazifa yordamida o'lchandi: ma'lum bir mavzu bo'yicha ijodiy hikoyani yozish va chiziq romanlarga ijodiy sarlavhalar yaratish. Ikkala holatda ham ijodkorlik o'rtasidagi bog'liqlik yo'qligi aniqlandi. Shuning uchun, bitta testda mavzu ijodiy bo'lishi mumkin, biroq boshqacha tarzda-yo'q.

Bundan tashqari, muallif ijodkorlikning o'ziga xos tushunchasi, madaniyat vositasida shaxsiy ma'noni amalga oshirish sifatida, oxir-oqibat u tomonidan ishlab chiqilgan test yordamida aniqlanadi. Misol uchun, I. M. Kishtimova «matni tahlil qilish orqali ijodkorlikni tashxislash og'zaki matn asosida shaxsiy ma'noning og'irligini etarli darajada o'rganish imkonini beradi» [23.,64]. Xo'sh, ijodkorlik yoki shaxsiy ma'no nimani anglatadi – Yoki muallif uchun bu bir xilmi? Agar shunday bo'lsa, qanday asosda? Faqat insonning dunyoga va o'ziga bo'lgan munosabati (A. N. Leontyev) shaxsiy ma'nosi ijodkorlik harakatida mavjud bo'lgani uchunmi?

I.M. Kishtimova tomonidan taqdim etilgan insholar matnini tahlil qilishning psixosemiyotik ko'rsatkichlari Torrensning umumiy og'zaki ijodkorligi ko'rsatkichi

bilan sezilarli korrelyatsiyalarga ega edi. Agar shunday bo‘lsa, tanqid qilingan Torrens uslubiga nisbatan ijodkorlikni tashxislashning tavsiya etilgan usuli samaraliroqmi? Inshoning matni muallifining ijodkorligini aks ettirishi mumkin, ammo psixosemiyotik usulning tavsifidan uning ijodkorlikni tashxislashning boshqa usullaridan ustunligi aniq emas. [26]

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Шерток Л., Р. де Соссюр. Рождение психоаналитика. От Месмера до Фрейда. М. Прогресс. 1991. 286 с.
2. Чориев Ф.А. Талабаларда креатив тафаккур диагностикаси. PhD диссертацияси автореферати. Тошкент, 2020. – 26 б.
3. Salaxutdinova M.I., Haydarova G.A. Talabalarda ijoidiy tafakkurni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari.// Ilmiy axborotnoma. 2021-yil, 2-son (126) 134-140-b.